

**Південь України:
етноісторичний,
мовний, культурний
та релігійний
виміри**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
UNIVERSITATEA «DUNAREA DE JOS» GALATI (ROMANIA)
UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI (ROMANIA)
CENTRUL DE EXCELENȚĂ PENTRU STUDIUL MINORITĂȚILOR
TRANSFRONTALIERE (ROMANIA)
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA (REPUBLICA MOLDOVA)
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ГРОМАДСЬКА РАДА ПРИ ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

ПІВДЕНЬ УКРАЇНИ: ЕТНОІСТОРИЧНИЙ, МОВНИЙ, КУЛЬТУРНИЙ ТА РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІРИ

Збірка наукових праць

Одеса–2017

ББК 63.5:81.2:86.3 (2Укр)
УДК 94:39:81.2:314.127.7 (477)

Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. Вип. 6 / відп. ред. М. І. Михайлуца. – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2017. – 460, [1] с.

Збірка наукових праць присвячена історії Півдня України та Подунав'я у різні періоди та епохи, українській культурі та духовності сусідніх етнокультур, історії православ'я та інших конфесій, міжнародним і міжрегіональним зв'язкам, мовознавству тощо. До збірки увійшли матеріали VI Міжнародної наукової конференції та круглого столу «Декомунізаційні процеси в країнах євро регіону Нижній Дунай: засоби, досвід, наслідки», що відбулися у м. Одеса 28-29 квітня 2017 р.

Видання розраховане на вчених-істориків, краєзнавців, мовознавців, викладачів, студентів і всіх, хто цікавиться історією та духовністю.

Відповідальний редактор:

Михайлуца М. І., доктор історичних наук, професор

Редакційна колегія:

Бажан О. Г., кандидат історичних наук, доцент (Київ)

Бачинська О. А., доктор історичних наук, професор (Одеса)

Будеянке К. доктор історії, професор (Бухарест, Румунія)

Єнаке Дж., доктор історії, професор (Галац, Румунія)

Котляр Ю.В., доктор історичних наук, професор (Миколаїв)

Лисенко О. Є., доктор історичних наук, професор (Київ)

Реєнт О. П., доктор історичних наук, професор (Київ)

Петренку А. доктор історичних наук, професор (Кишинів, Молдова)

Тригуб О. П., доктор історичних наук, професор (Миколаїв)

Тулуш А.-В., доктор історії, професор (Галац, Румунія)

Молдован С., доктор історії, професор (Бухарест, Румунія)

Редактори-упорядники:

Гоголенко О. П., Дзинглюк О. С.,

Кваша Т. Г., Фесан М. В.

Рецензенти:

Сенкевич Є. Г., доктор історичних наук, професор (Миколаїв)

Діанова Н. М., доктор історичних наук, професор (Одеса)

Позиція редакції може не збігатися з думкою авторів. Усі права застережені. Передруки та переклади можливі за згодою авторів.

Друкується за рекомендацією Вченої Ради Одеського національного морського університету. Протокол №10 від 29 березня 2017 р.

ISBN 978-966-930-178-9

© Одеський національний
морський університет, 2017

Проведення конференції стало можливим
завдяки фінансовій підтримці нашого щирого друга,
Почесного громадянина Одеської області
Сергія Рафаїловича Гриневецького

також висловлюємо вдячність

Директору ТОВ «Південний сенат»
Ксандінову Н.Т.

Директору ТОВ «ПЕТРЕЛ ПОРТ СОЛЮШН»
Назарку В.М.

В'ячеславу Гергієву
та
Дмитру Плісюку

**Редакція висловлює Вам сердечну вдячність
за розуміння проблем науковців і фінансову
підтримку наукової конференції та цього видання.**

Шановні друзі!

Щиро вітаю учасників і гостей VI Міжнародної наукової конференції «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри».

Проведення таких конференцій стало вже доброю традицією для Одеси. І кожна з них – важлива подія в науковому та культурному житті не лише області, але й усього Причорномор'я.

Безперечно, що кожен із вимірів, які розглядаються в ході конференції є важливим у контексті того, що відбувається сьогодні в Україні і не лише в ній одній. Наша держава, як і весь світ вступила в період політичної турбулентності, коли руйнуються усталені системи соціальних, економічних, культурних, міждержавних відносин.

Історичні дослідження набувають особливого значення саме зараз, коли ми відзначаємо 100-ліття подій, які визначили хід ХХ-го століття і продовжують визначати його й досі. Невдачі, які спіткали будівничих української державності у 1917-1920 роках були зумовлені багато в чому саме внутрішніми факторами: відсутністю єдності серед українського народу та його верхівки, браком політичної волі, нерозумінням елітою тих викликів, що стояли перед державою. І треба не забувати про це, якщо ми прагнемо бачити нашу країну сильною та квітучою.

Праця історика не лише дослідження минулого. Вона, безперечно, впливає на майбутнє. Бо, чим частіше ми будемо звертатися до подій нашої давнини, ретельніше прислухатися до думок наших предків, які спиралися на власний гіркий досвід, тим менших помилок ми уникнемо надалі.

Бажаю всім учасникам конференції творчої наснаги, нових наукових досліджень і цікавих відкриттів!

**Сергій Гриневецький, народний депутат
України III, VI та VII скликань**

ЗМІСТ

БАЖАН О.Г. МАСОВІ ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ НА ОДЕЩИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1938 РОКУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ПАВЛА КИСЕЛЬОВА.....	14
БАЧИНСЬКА О.А. ГЕОГРАФІЯ ПРОЖИВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА В БЕССАРАБІЇ В ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХІХ ст.	20
БОНДАРЕНКО Д.Я. ОДЕСА В АГРЕСИВНІЙ ПОЛІТИЦІ РАДЯНСЬКОЇ РОСІЇ (ГРУДЕНЬ 1917 – ГРУДЕНЬ 1918 РОКІВ).....	25
БОНЬ О.І. ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ОДЕСИ У 1920-х РОКАХ: ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОМІТЕТУ СПРИЯННЯ ВЧЕНИМ.....	30
БОРОДЕНКО О. А. ШИНКИ ЯК ОСЕРЕДКИ НАРОДНИХ РОЗВАГ ТА ЖІНОЧОЇ ДЕВІАНТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ РАНЬОМОДЕРНОГО ЧАСУ.....	36
COSMIN BUDEANCA CRIMELE COMUNISMULUI DIN ROMANIA SI INVESTIGATIILE ARHEOLOGICE SPECIALE LA PCSSR/PCSSMER (2006-2016).....	41
ВАРИНСЬКА А.М., КРАВЕЦЬ І.В. ЛІНГВІСТИЧНІ ТЕРМІНИ В КОНТЕКСТІ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)».....	54
ВАСИЛЕВИЧ А.В. ОДЕСЬКЕ МЛИННО-ТЕХНІЧНЕ УЧИЛИЩЕ (1902-1920 pp.): ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	60

ВІНЦОВСЬКИЙ Т.С. КРИМСЬКІ ТАТАРИ: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ НА ПОЧАТКУ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 РОКУ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ЮЖНЫЕ ВЕДОМОСТИ»).....	66
ВЛАСЕНКО В.М. ПРОВІНЦІЙНІ ГРОМАДИ МІЖВОЄННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В РУМУНІЇ.....	73
ВОВЧУК Л.А. ДІЯЛЬНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ КОНСУЛІВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ У ДОБУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ.....	79
ГАЙ-НИЖНИК П.П. ЗАГОСТРЕННЯ НАВКОЛО ОСТРОВА КОСА ТУЗЛА 2003 р. ЯК СКЛАДОВА ГЕОСТРАТЕГІЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО ОВОЛОДІННЯ АКВАТОРІЄЮ АЗОВСЬКОГО МОРЯ ТА ОКУПАЦІЇ-АНЕКСІЇ КРИМУ	86
ГАНДРАБУРА Н.Я. ЕРАСТІВСЬКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ШКОЛА ГЕНЕРАЛЬНОЇ ОКРУГИ «ДНІПРОПЕТРОВСЬК».....	93
ГОГУЛЕНКО О. П. ВІДБИТТЯ РЕАЛЬНОГО ЧАСУ І ПРОСТОРУ У ТВОРАХ ПАНАСА МИРНОГО ЗА ДОПОМОГОЮ ОНІМНИХ ОДИНИЦЬ.....	96
ГУСЄВА С.О. ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	100
DAN Radu ODESA ÎN PERIOADA ADMINISTRAȚIEI ROMÂNEȘTI.....	107
ДЕМЧЕНКО О.П. ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ МІСІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В ОДЕСІ НА ПОЧАТКУ 1920 РОКУ	116

ДЗИНГЛЮК О.С. УКРАЇНСЬКІ ТА ПОЛЬСЬКІ ПАРЕМІЇ ІЗ ЗООЛЕКСЕМАМИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВОЄРІДНОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА ПОЛЯКІВ.....	121
ДІАНОВА Н.М. НАУКОВО-БОГОСЛОВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МОСКОВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА МАКАРІЯ (БУЛГАКОВА) В ОЦІНЦІ ІЄРАРХІВ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ.....	124
ДОВБНЯ О. А. ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ В 1920 – 1930-ті РОКИ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ.....	129
ENACHE George MITURI ESENȚIALE ALE CULTURII ROMÂNEȘTI: MIORIȚA ȘI MEȘTERUL MANOLE.....	136
ЗОЛОТАРЬОВ В.А. ОДИН ІЗ ГОЛОВНИХ ОРГАНІЗАТОРІВ ГОЛОДОМОРУ (НЕВІДОМІ СТОРІНКИ БІОГРАФІЇ ГЕНЕРАЛ-МАЙОРА Х.Я. ЛЕОНЮКА).....	142
CARP Radu NOI TENDINȚE ÎN REGLEMENTAREA DREPTURILOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN PERSPECTIVA INSTRUMENTELOR CONSILIULUI EUROPEI ȘI A BUNELOR PRACTICI.....	149
КВАША Т.Г. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ ЯК ІНОЗЕМНИХ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ.....	153
КИРИДОН А.М. ДЕКОМУНІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРИРОДА ТА СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОЦЕСУ.....	157
Cornea Sergiu COOPERAREA TRANSFRONTALIERĂ A COLECTIVITĂȚILOR LOCALE DIN R.MOLDOVA: ÎNTRE OPORTUNITĂȚI ȘI ȘANSE NEREALIZATE.....	163

КОРОБКО Т.О. ОБРАЗ БОГОРОДИЦІ У ТЕКСТАХ БАРОКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	168
КОРНОДУДОВА Н.Н., БАРАНОВА М.А., ГНОТ В.Г., ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	172
КОТЛЯР Ю.В. ВООРУЖЕННІ ВІСТУПЛЕННЯ РЕЛІГІОЗНОГО ХАРАКТЕРА НА ХЕРСОНЩИНІ В 1919 г.	175
КУРЧЕНКО Т.Є. СТАНОВЛЕННЯ ГІДРОАВІАЦІЇ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ.....	179
КЯЗЫМОВА Г.Х., КУТУЗОВА Н.Г. МАТИСС ИЛИ РЕПИН? ОДЕССКОЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЕ УЧИЛИЩЕ ИМЕНИ М.Б. ГРЕКОВА В ПЕРВЫЕ ПОСЛЕВОЕННЫЕ ГОДЫ.....	184
ЛЕВЧЕНКО В.В. МАТЕРИАЛЫ ЛИЧНОГО АРХИВА А.Г. ГОТАЛОВА-ГОТЛИБА КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК.....	190
ЛЕВЧЕНКО Г.С. ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ГАЗЕТНИХ ПУБЛІКАЦІЙ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ОДЕССКИЙ ВЕСТНИК».).....	197
ЛЕЛЕТ І.О. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	204
ЛИСЕНКО О.Є., ХОЙНАЦЬКА Л.М. ПАМ'ЯТЬ ПРО ДРУГУ СВІТОВУ ВІЙНУ: МІЖ РИТУАЛОМ ТА ДІЙСНІСТЮ.....	209
ЛЕХАН Л.Б. ГОЛОДОМОР 1932-33 РОКІВ ОЧИМА ДИТИНИ-СВІДКА: ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	216

МИРОШНИЧЕНКО М.І. МЕТОД ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ: ДАНИНА ЧАСУ ЧИ НАГАЛЬНА ПОТРЕБА?.....	221
МИХАЙЛОВСЬКИЙ Т.О., ТРИГУБ О.П. МІЖНАРОДНИЙ СОЮЗ ДОПОМОГИ ДІТЯМ У ПОДОЛАННІ НАСЛІДКІВ РОЗРУХИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ (1923-1924 рр.).....	224
МИХАЙЛУЦА М.І. ДЕКОМУНІЗАЦІЯ ПО-ОДЕСЬКИ В ІСТОРІЇ Й ЗАРАЗ.....	229
МИХАЙЛЮК М.В. АКЦІЇ ЗНИЩЕННЯ ЄВРЕЇВ В ОДЕСІ НА ПОЧАТКУ РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ: ДО ПИТАННЯ ПРО СТАТИСТИКУ ЖЕРТВ.....	234
НАХАПЕТОВА О.В. МЕНТАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НОМЕНОСИСТЕМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОДИННИХ СТОСУНКІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	241
ОКУЛОВА Л.А. К ВОПРОСУ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОЦЕССА ПЕРЕВОДА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ТЕКСТА.....	248
ОСИПЕНКО О.В. РЕФЛЕКСІЇ СІЛЬСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ НА ОКУПАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ НА ТЕРЕНАХ БУГО-ДНІСТРОВСЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ (1941-1944 рр.).....	254
ПАСТУШЕНКО Т.В. ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ ПЕРЕМОГИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ 2013-2014 рр. «ДЕКОМУНІЗАЦІЯ» СВЯТА ЯК СПРОБА РЕВІЗІЇ РАДЯНСЬКОГО МИНУЛОГО.....	258
ПЕТРЕНКО І.М. ШЛЮБ І СІМ'Я У ПРАВОСЛАВНИХ МИРЯН ХVІІІ ст. (НА ОСНОВІ ДОКУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	267

PETRENCU Anatol REPUBLICA MOLDOVA PE CALEA DECOMUNIZĂRIISAU ALERGATUL PE LOC.....	272
PREDA Radu COMUNISMUL ȘI CULTURA MEMORIEI.....	277
РУБАН М.Ю. ПОСТАТЬ ЄПИСКОПА ПОЛІКАРПА (ГУЦА) В ІСТОРІЇ СВЯТО-УСПЕНСЬКОГО ОДЕСЬКОГО МОНАСТИРЯ (до 90-ліття від дня народження ієрарха (1927-1993)).....	287
САВЧЕНКО В.А. ЛІДЕРИ АНАРХІСТСЬКОГО РУХУ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В ТРЬОХ РЕВОЛЮЦІЯХ 1905-1917 рр. (історико-біографічний аналіз).....	293
САПОЖНИКОВ И.В. ОСМАНСКИЙ ЗАМОК БОГАЗ-КОНМАН КАЛЕ У ГИРЛА ДНЕСТРА.....	298
СИНЯВСЬКА О.О. ОСВІТЯНСЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ В ОДЕСІ НА ПОЧАТКУ ХІХ ст.: ОДЕСЬКИЙ БЛАГОРОДНИЙ ІНСТИТУТ ДЛЯ ХЛОПЧИКІВ.....	304
СІНКЕВИЧ Є.Г., МІРОНОВА І.С. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ШКІЛ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПІВДНЯ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД 1920-х рр.	308
СІНЬКОВСЬКА Т.В. ДЕРЖАВОТВОРЧІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ.....	314
СОКОЛЮК С.М., ДЕРЕЧІНА В.П. ІСТОРІЯ ПІДВОДНОГО ЧОВНА «ПЕЛІКАН».....	319
СТЕЦКЕВИЧ В.В. «БЕССАРАБСЬКЕ ПИТАННЯ»: ВИТОКИ, ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНА ТА ІСТОРІОГРАФІЧНА СКЛАДОВІ ПРОБЛЕМИ В КОНТЕКСТІ ЧАСУ 20 – 30- х рр. ХХ СТОЛІТТЯ.....	324

СТОВПЕЦЬ В.Г. ЮРІЙ СЕРГІЙОВИЧ ТРУСОВ – ІСТОРИЧНИЙ ПИСЬМЕННИК, ОДЕСЬКИЙ ПОЕТ – СПІВЕЦЬ ХАДЖИБЕЮ.....	332
СТОВПЕЦЬ О.В. ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО» І «ТВОРЧОГО» У РЕАЛІЯХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕПОХИ.....	335
ТАРНАВСЬКИЙ І.С. ЕТНІЧНІ НІМЦІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛІТИКА ГЕРМАНІЗАЦІЇ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	339
ТОДОРОВ І.Я. ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО РУМУНІЇ І УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ.....	346
ТОЛОЧКО Д.В. СОЦІОКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ПОСТРАДЯНСЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	353
ТРИГУБ О.П. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ОДЕСІ (1920-1921 рр.).....	357
ТРОЯН А.О., ГЛУШКОВА Н.М., КАНТАРЖИ Н.І., МИРОШНИЧЕНКО М.І. ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)».....	365
ТЮРМЕНКО І.І. ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ УСТАНОВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ.....	371
ФЕДЕНКО О.О. ВІДКРИТТЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ КОРОЛІВСТВА ОБОХ СИЦИЛІЙ В ПОРТАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ЧОРНОМУ ТА АЗОВСЬКОМУ МОРЯХ.....	376
ФЕДОРОВА А.І. СТАРООБРЯДЦІ ОДЕСИ В ПЕРІОД РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ).....	380

ФЕСАН М.В. ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ.....	387
ФИЛИПЕНКО А.О. БОРОТЬБА З ПИЯЦТВОМ КЛІРУ КИШИНІВСЬКО-ХОТИНСЬКОЇ ЄПАРХІЇ (перша чверть ХІХ ст.).....	391
HANCERIUС O.L. COLONIZAREA BUCOVINEI CU RUȘI LIPOVENI DE LA MAREA NEAGRĂ ÎN PERIOADA GUVERNĂMÂNTULUI MILITAR AUSTRIAC (1775-1786).....	395
ЦЫГАНЕНКО Л.Ф. БОЛГАРСКОЕ НАСЕЛЕНИЕ КРЕПОСТИ И ГОРОДА ИЗМАИЛ (1810-1820 гг.).....	402
ЧЕРНЯВСЬКИЙ В.В. ПРИМУСОВІ РОБИТНИКИ З ПІВДНЯ УКРАЇНИ В РУМУНСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ У БЕРЕЗНІ – СЕРПНІ 1944 РОКУ: СТАТУС, УМОВИ ЖИТТЯ ТА ПРАЦІ.....	407
ШАЙКАН В.О. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ПЕРЕД УКРАЇНСЬКОЮ НАЦІЄЮ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ.....	413
ШАНОВСЬКА О.А. З ІСТОРІЇ САМВИДАВУ ТА ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ В УРСР: СПРАВА В.В.ІГРУНОВА В АРХІВІ УСБУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	418
ШАПОВАЛ Л.І. КАЛЕНДАРНО-РОДИННА ОБРЯДОВІСТЬ ТУРКІВ-МЕСХЕТИНЦІВ У ЗІНЬКІВСЬКОМУ РАЙОНІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	423
ШИПОТІЛОВА О.П. КОЖАНОВ А.В. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ РУХ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ І ДЕКОМУНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НАПРИКІНЦІ 1980-х – ПОЧАТКУ 1990-х рр.	431
SHYSHKO O.H. THE CASE OF ROMANIAN SPIES.....	436

ШОСТАК А.В. ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ТА ГЕНЕЗИС УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У ПОСТКОМУНІСТИЧНУ ДОБУ (1990-ті –2010-ті рр.): НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ, ОДЕСЬКОЇ ТА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ.....	441
ШТААДЗЕ ТАМАРА ІНФОРМАЦІЙНІ ЗВЕДЕННЯ ПРО ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ В ОДЕСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ, ЯК ІСТОРИЧНИЙ ДОКУМЕНТ (1922 рік).....	446
ЩЕРБИНА Н.Ф. МАХІНЛА Ю.Б. РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ БЕССАРАБІЇ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – У ХІХ СТОЛІТТЯХ	449
ЮРЧЕНКО О.А. З ІСТОРІЇ АВІАЦІЇ: ПЕРШІ ПЕРЕЛЬОТИ НАД МИКОЛАЄВОМ ТА ОДЕСОЮ.....	455

Література

1. Marina F. Per una storia dei rapporti fra il Regno di Napoli e l'Impero russo: materiali documentari dell'Archivio di stato di Napoli// Europa Orientalis. Archivio italo-russo. – Vol IV. – 2005. – P. 243-295.
2. Бацак К.Ю. Італійська еміграція в Україні наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст. – К.: Знання України, 2004. – 300 с.
3. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО), ф.17, оп.1, спр.62, арк .9.
4. Moracci G. Introduzione // Michele de Ribas. Saggio sulla città di Odessa. E altri documenti dell'Archivio di Stato di Napoli. – Genova, 1988. – P. 20.
5. A.S.N./M.E., f.7135, E. Guglielmucci a Ferdinand IV, 6 Novembre 1813.
6. A.S.N./M.E., f.7135, Succinta nozione sul commercio di Odessa, 23 dicembre 1812/4 gennaio 1813.
7. A.S.N./M.E., f.7135, Duca di Serracapriola a F. de Ribas, 2/15 febbraio 1816.
8. A.S.N./M.E., f.7135, Marchese di Circello a F. de Ribas, 16 gennaio 1816.
9. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al marchese di Circello, 19 settembre\ 1 ottobre 1816.
10. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al marchese di Circello, 27 febbraio\ 11 marzo 1817.
11. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al duca di Serracapriola, 10/22 febbraio 1816.
12. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al marchese di Circello, 1(13) luglio 1817.
13. A.S.N./M.E., f.7139, G. de Rossi al principe di Santa Severina, 20 marzo 1849.
14. A.S.N./M.E., f.7139, M. de Ribas a M. Nugnes, 1852.
15. A.S.N./M.E., f. 7134, M. de Ribas al Ministero degli esteri, 12/24 maggio 1830.
16. A.S.N./M.E., f. 7136, Il duca di Serracapriola a F. de Ribas, 25 settembre/ 7 ottobre 1818.
17. A.S.N./M.E., f. 7136, Il Ministero degli Esteri a F. de Ribas, 11 settembre 1832.

УДК 94(477)“1942/1944”

СТАРООБРЯДЦІ ОДЕСИ В ПЕРІОД РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ)

А.І. ФЕДОРОВА,

канд. іст. наук, доц.,

Одеський національний політехнічний університет

(Україна)

Після зняття оборони Одеси 16 жовтня 1941 р. місто відразу опинилося в румунській зоні окупації, в адміністративній одиниці під назвою «Трансністрія». Нова влада задля отримання прихильності місцевого населення особливу увагу приділяла релігійній політиці, деатеїзації: відкривалися та відбудовувалися церкви, монастирі, поновлювалося викладання релігії в школі, університеті, організовувалися різноманітні лекції та бесіди на релігійну тематику, видавалася релігійна література тощо. Саме для вирішення церковно-релігійних питань у регіоні було організовано Румунську православну місію у Трансністрії, центр якої спочатку знаходився в Тирасполі, а з жовтня 1942 р. перемістився до Одеси.

Інформацію про різні сторони життя міста в окупаційний період можна почерпнути з таких періодичних видань як «Молва», «Одесская газета», «Одесса». До цих видань як цінного джерела при вивченні історії Одеси 1941-1944 рр. вже звертались науковці [1; 2, с. 22-25; 3, с.50, 186-187 та ін.], однак інформація про

Література

1. Marina F. Per una storia dei rapporti fra il Regno di Napoli e l'Impero russo: materiali documentari dell'Archivio di stato di Napoli// Europa Orientalis. Archivio italo-russo. – Vol IV. – 2005. – P. 243-295.
2. Бацак К.Ю. Італійська еміграція в Україні наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст. – К.: Знання України, 2004. – 300 с.
3. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО), ф.17, оп.1, спр.62, арк .9.
4. Moracci G. Introduzione // Michele de Ribas. Saggio sulla città di Odessa. E altri documenti dell'Archivio di Stato di Napoli. – Genova, 1988. – P. 20.
5. A.S.N./M.E., f.7135, E. Guglielmucci a Ferdinand IV, 6 Novembre 1813.
6. A.S.N./M.E., f.7135, Succinta nozione sul commercio di Odessa, 23 dicembre 1812/4 gennaio 1813.
7. A.S.N./M.E., f.7135, Duca di Serracapriola a F. de Ribas, 2/15 febbraio 1816.
8. A.S.N./M.E., f.7135, Marchese di Circello a F. de Ribas, 16 gennaio 1816.
9. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al marchese di Circello, 19 settembre\ 1 ottobre 1816.
10. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al marchese di Circello, 27 febbraio\ 11 marzo 1817.
11. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al duca di Serracapriola, 10/22 febbraio 1816.
12. A.S.N./M.E., f.7135, F. de Ribas al marchese di Circello, 1(13) luglio 1817.
13. A.S.N./M.E., f.7139, G. de Rossi al principe di Santa Severina, 20 marzo 1849.
14. A.S.N./M.E., f.7139, M. de Ribas a M. Nugnes, 1852.
15. A.S.N./M.E., f. 7134, M. de Ribas al Ministero degli esteri, 12/24 maggio 1830.
16. A.S.N./M.E., f. 7136, Il duca di Serracapriola a F. de Ribas, 25 settembre/ 7 ottobre 1818.
17. A.S.N./M.E., f. 7136, Il Ministero degli Esteri a F. de Ribas, 11 settembre 1832.

УДК 94(477)“1942/1944”

СТАРООБРЯДЦІ ОДЕСИ В ПЕРІОД РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ)

А.І. ФЕДОРОВА,

канд. іст. наук, доц.,

Одеський національний політехнічний університет

(Україна)

Після зняття оборони Одеси 16 жовтня 1941 р. місто відразу опинилося в румунській зоні окупації, в адміністративній одиниці під назвою «Трансністрія». Нова влада задля отримання прихильності місцевого населення особливу увагу приділяла релігійній політиці, деатеїзації: відкривалися та відбудовувалися церкви, монастирі, поновлювалося викладання релігії в школі, університеті, організовувалися різноманітні лекції та бесіди на релігійну тематику, видавалася релігійна література тощо. Саме для вирішення церковно-релігійних питань у регіоні було організовано Румунську православну місію у Трансністрії, центр якої спочатку знаходився в Тирасполі, а з жовтня 1942 р. перемістився до Одеси.

Інформацію про різні сторони життя міста в окупаційний період можна почерпнути з таких періодичних видань як «Молва», «Одесская газета», «Одесса». До цих видань як цінного джерела при вивченні історії Одеси 1941-1944 рр. вже звертались науковці [1; 2, с. 22-25; 3, с.50, 186-187 та ін.], однак інформація про

старообрядців зі шпальт цих газет не стала предметом спеціального дослідження, що ми й спробуємо надолужити. Зокрема, розглянемо відкриття та функціонування старообрядницької общини білокриницької згоди в місті та місіонерську діяльність видатного старообрядницького начотчика Ф.Ю. Мельникова, який восени 1943 р. прибуває до Одеси на запрошення Румунської православної місії.

Найбільша кількість публікацій, що стосуються становища старообрядницької общини в роки окупації, міститься в газеті «Молва». Зокрема, у статті «Старообрядческая церковь» читаємо: «Одесская Старообрядческая община существует свыше 130 лет и в дореволюционные годы имела на бывшей Преображенской улице красивый храм, – единственный в городе, с ярко блестящими золотыми куполами, *построенный болем века назад* [курсив мій – А.Ф.]. В годы владычества жидо-коммунистов этот стильный и чтимый верующими Старообрядческий храм был до основания разрушен. Со слезами на глазах старообрядцы смотрели, как чекисты и начальник отдела культотдела исполкома неистовствовали, разбивая киоты икон, срывая покрывало с плащаницы и т. п. Многие из старообрядцев были арестованы НКВД, сосланы и умерли в глухой тайге с молитвой на устах, с горячей верой в сердцах...» [4]. Тут зробимо уточнення – старообрядці були одними з перших поселенців міста, за цей час вони неодноразово будували та втрачали храми; 1934 р був підірваний зовсім новий старообрядницький храм Покрова Пресвятої Богородиці на розі Малої Арнаутської та Преображенської вулиць, збудований впродовж 1906-1910 рр. (старостою общини на той час був відомий купець та меценат Варфоломій Антонович Дубінін [5]). На місці храму та з його цегли була збудована школа, яка функціонує і сьогодні – це Одеська середня школа № 118.

Із приходом румунської влади одеські старообрядці білокриницької згоди (поповці) отримали можливість у 1942 р. відкрити церкву за адресою Старорізняцький провулок, 1 та освятити її на честь Покрова Пресвятої Богородиці. Віряни самотужки облаштували новий храм: приносили давні образи, книги, стародавнє начиння тощо. Незважаючи на зовнішню простоту будинку, в якому розташувався храм, внутрішньо він приголомшував: «Небольшое, сравнительно, помещение наповнено задушевными возгласами молитвословий священника и звучными песнопениями хорошего хора. Миниатюрный иконостас. Два ряда старинного письма икон. Восьмиконечные кресты. Чудесной художественной работы Запрестольный образ Божьей Матери с Младенцем» [6], ікони у храмі (деякі з яких нараховували більше двохсот років) вражали віруючих «не драгоценными окладами и киотами, а тонкостью работы, яркостью нетускнеющих красок, одухотворенностью изображенных на них ликов» [4].

Керував старообрядницькою общиною вже похилого віку священник Авраамій Котонков. Про нього вдалося систематизувати наступну інформацію (хоча це ще не повні біографічні дані, вони потребують подальшого доповнення, уточнення). Народився Авраамій Михайлович Котонков (в джерелах зустрічається різне написання його прізвища – Катанков, Котонков) 1864 р. 1904 р. був рукопокладений на священника в Дульово [7]. Був священноіереєм посада

Добрянки Чернігівської губернії, принаймні з 1907 до 1917 рр.[8] (можливо, й довше – справи фонду завершуються 1917 р.). Учасник Освячених Соборів (1908, 1916, 1917 рр. тощо) та Третього Єпархіального з'їзду Новокиївської єпархії (5.11.1909). Вдалося дізнатися, що о. Авраамій був священиком старообрядницької церкви в м. Дніпропетровську. Постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УРСР від 20.06.1933 звинувачений в участі в контрреволюційній групі, позбавлений права проживати у 12 пунктах СРСР строком на 3 роки (реабілітований на підставі Заключення Прокурора Дніпропетровської області від 03.07.1996 р.) [9]. 1938 р. – в сані священика переведений до Одеси. У лютому 1952 р. – заборонений у служінні за зближення з патріаршою церквою, у квітні – звільнений «через хворобу». 8 вересня 1957 р. помер без покаяння [7].

О. Авраамій опікувався розвитком общини, неодноразово закликав прихожан жити у вірі та покаянні та особливу увагу звернути на виховання дітей у християнському дусі: «Влияние безбожия наложило на молодежь свою печать и необходимо, чтобы отцы и матери понуждали и детей своих посещать храм Божий» [6]. Подібні заклики робилися і після розвалу СРСР, коли в черговий раз впала доба безбожжя і необхідно було повернути до церкви нових вірян.

Слід згадати, що, підлаштовуючись до нових умов існування, під час служб старообрядницькі священики змушені були проголошувати многоліття Королівському Дому, керівництву Румунської держави, «христоробивому воинству», оскільки «благодаря защите румынского христоробивого воинства вновь открылись храмы, и верующие люди не подвергаются гонениям со стороны безбожников» [10]. 7 лютого 1943 р. після літургії у старообрядницькій церкві була оздійснена заупокійна панихида по героям-воїнам, що загинули біля Сталінграда: «многочисленные прихожане этой церкви со слезами на глазах молились об упокоении душ усопших воинов-крестоносцев, на поле брани жизнь свою положивших» [11]. Питання, чи відвертими були ці молитви та сльози залишається відкритим. Але той факт, що чимало старообрядців плекали надію, що війна назавжди покінчить із радянською владою та її атеїстичною політикою, є незаперечним. Окупаційна влада надала можливість старообрядцям повернутися до споконвічних традицій та вільно, відкрито відправляти богослужіння у власному храмі.

У газеті «Молва» висвітлювалися і важливі події з життя старообрядництва. Це, наприклад, замітка про приїзд до Одеси в березні 1943 р. єпископа Сергія, щойно призначеного білокриницьким митрополитом Тихоном (Качалкіним) архіпастирем Трансністрії та Одесько-Балтської єпархії. Перебуваючи в Одесі, він здійснив у старообрядницькому храмі декілька служб разом із церковним духовництвом у супроводі церковного хору під управлінням Щербакова та Милованова, потім поїхав до Балти та інших міст відвідати старообрядницькі храми [12]. Відомо, що єпископ Сергій приїжджав до Одеси і на храмове свято, де здійснив божественну літургію разом із протоієреєм о. Авраамієм Котонковим та двома дияконами, було здійснено також урочисту хресну ходу навколо кварталу, що примикав до Покровської церкви, та влаштовано обід для неімущих прихожан [10].

Зі шпальт газети дізнаємося і про церковний Собор в Яссах у серпні 1943 р.. У травні 1943 р. було отримано офіційний дозвіл Міністерства культури і культів Румунії на зібрання. На Собор за рекомендацією румунського уряду мали бути делеговані від кожного старообрядницького приходу Бессарабії, Буковини, Запрутської Молдови та Добруджи по одному священику, якого мали супроводжувати два «делегати», підібрані сигуранцю [13, с.86], – зазначає молдавський дослідник П. Шорников. Автор помилково вказує, що Собор не відбувся внаслідок подій на Курській дузі. Але його думку спростовує не тільки аналізована нами стаття в газеті, а й публікація В. Тимофєєва [14]. Собор проходив зі 7 до 9 серпня 1943 р. На ньому від Міністерства культів Румунії були присутні директор Г. Гроссі та Г. Маріічю, від вищого старообрядницького духовництва – митрополит Тихон, єпископи Саватій Славський, Арсеній Ізмаїльський, Софроній Васлуйський та Сергій Трансністрський, 62 священики та 72 мирянини (отже, плани румунів щодо складу Собору не здійснилися). Секретарями Собору були диякон Олександр Свистунов, який вів протокол російською мовою, та священик Кипріян Леонов – румунською.

У газеті про таку важливу подію у старообрядницькому середовищі розповідається зі слів о. Авраамія Котонкова, правда, в дещо перекрученій формі – як того бажала почути румунська влада. Зібрання відбулося не тільки з дозволу румунського уряду, а й за благословенням Патріарха Румунської православної церкви Никодима (Мунтяну). Так, одним із першочергових на зібранні було питання переходу на новий календарний стиль. На Соборі виступив представник Міністерства культури Румунії, який окреслив переваги нового календарного стилю, прийнятого в румунській православній церкві. Зазначимо, що старообрядці, що проживали на той час у складі Румунії, були дуже занепокоєні вимогою переходу на новий календар, сподівалися, що це тимчасовий крок [15]. У газеті читаємо, що присутній на Соборі емігрант Олександр Михайлов від імені російських старообрядців-емігрантів заявив про бажання об'єднатися з румунською старообрядницькою церквою [16]. Однак протокол Собору цього не підтверджує – було вирішено створити Комітет із 9 осіб – єпископ Сергій Трансністрський, Феодор Мельников, Олександр Михайлов, о. Іоан Тимофєєв, Феодор Кудрявцев, о. Георгій Васильєв, Трофим Михайлов, о. Єрофей Макаров, Іоан Сровцев, який би відав усіма справами громадянського характеру і був повноважним перед урядом (в т.ч. й питання стилю передані на розгляд Комітету) [14, с.458, 461]. Отже, старообрядці в черговий раз проявили свою дипломатичність: з одного боку, вони формально встановили лояльну політику щодо діючого уряду, а з іншого, намагалися відтягнути час, щоб зберегти непошкодженим внутрішній уклад церкви. Остаточне рішення щодо переходу на новий стиль так і не було прийнято.

На Соборі о. Авраамій виступив із доповіддю: «О високом призванні духовенства», в якій підкреслив, що священики повинні бути прикладом для прихожан [16]. Можливо, ця доповідь була зроблена під час розгляду конфліктних ситуацій між священиками та прихожанами [14,с. 459].

В «Одесской газете» чимала увага приділялася й висвітленню роботи духовно-православної місії. У вересні 1943 р. до Одеси на запрошення Румунської православної місії прибуває відомий старообрядницький діяч Федір Юхимович Мельников [17]. Місію в цей час очолював Віссаріон Пую, колишній Чернівецький митрополит, випускник Київської духовної академії, відомий своєю «проросійською політикою», який декілька разів призупиняв політику румунізації.

Місія запропонувала Ф. Мельникову видавати його наукові праці та читати лекції. В газеті повідомлялося: «Обращают особенное внимание на себя следующие сочинения Ф. Е. Мельникова: «Современное безбожне отвергнутое им самим» и «Откуда взялся Бог»; переповідалися біографічні дані місіонера (наведемо їх повністю): «До революции он был профессором богословия и церковной истории в Московском богословско-учительском институте вплоть до закрытия его в 1917 году большевиками. Неустанно боровшийся с узурпаторами-безбожниками путем живой пропаганды и печатным словом, профессор Мельников вынужден был бежать в Сибирь. В Омске и Томске он продолжал свою полезную, самоотверженную деятельность, был одним из славных сподвижников Колчака и, когда большевики захватили и Сибирь, вынужден был скитаться в тайге – приговоренный заочно к расстрелу. Потрясающе красочно описывает Ф. Е., как он укрывался на одном из островов тайги. Целый ряд испытаний и лишений не заставили прогнуть мужественного миссионера веры Христовой. После цілого ряда назидательных и захватывающе интересных приключений, в 1930 г. Ф. Е. Мельникову удалось пробраться в Румынию, где он проживал в Буковине в монастыре «Белая Криница», издавая свои многочисленные религиозно-нравственные труды. Когда Буковину в 1940 г. захватили большевики, они с пеной у рта допытывались о месте нахождения профессора Мельникова, но он, предупрежденный друзьями, вовремя скрылся и волею Божиею остался жив и невредим. Погибло лишь все его имущество и, что особенно огорчает Ф. Е., его ценная библиотека. Но он полон бодрости и энергии. Вот поистине почтенная Богом благословенная старость. Православная миссия в лице профессора Мельникова приобрела исключительного деятеля-миссионера» [18].

Духовно-православна місія затвердила перелік місіонерських виступів Ф.Ю. Мельникова, також передбачалося, що він прочитає на радіо ряд своїх повчальних для молоді лекцій про неправдивість безбожних гасл [19]. Місія регулярно організувала релігійно-просвітницькі доповіді на різних підприємствах та у навчальних закладах міста: 11 вересня 1943 р. у приміщенні електростанції відбулась релігійна бесіда з декількома сотнями робітників, де Ф. Мельников виступив із доповіддю «Можно ли быть безбожником?»; 7 жовтня 1943 р. на машинобудівельному заводі прочитав доповідь на тему «О Боге», також відбулися зустрічі в залізничних майстернях, передбачалися доповіді в жіночих ліцеях на тему «Основа безбожия», а також різноманітні релігійно-філософські та наукові виступи в залі місії та семінарії [20]. Виступи Ф. Мельникова анонсували в газетах. Наприклад: «В воскресенье, 17 октября, в 4

часа дня, в помещенні Духовної семінарії, во Внешней улице состоится религиозная беседа на тему «Можно ли быть безбожником?» Читает миссионер православной миссии Ефим Мельников [*читати*: Федор Ефимович Мельников – в *тексті опечатка. А. Ф.*]. Вход свободный» [21].

У жовтні 1943 р., як зазначає одеський історик М. Михайлуца, православна місія прийняла рішення про заохочення інтелігентів, що активно співпрацювали з редакціями християнських журналів, публікували свої статті, читали лекції на курсах, університетах, інститутах. Із бюджету для цих потреб мали виділити кошти в розмірі 3500 РККС, в т.ч. і для Ф. Мельникова [3, с.181].

У грудні 1943 р. митрополит Румунської православної місії Віссаріон подає у відставку, на зміну йому призначений Антім (Ніка), який, як вважає більшість біографів митрополита, переслідуючи свого попередника, і став причиною його усунення. Ф. Мельников продовжив читати лекції і при новому керівництві. В лютому 1944 р. релігійно-просвітницька секція Румунської православної місії поновила проведення лекцій на заводах та фабриках. На початку лютого 1944 р. Ф.Ю. Мельников виступив на Одеському молочному заводі з лекцією на тему «Есть ли Бог». 20 лютого У храмі при Свято-Пантелеймонівському монастирі він продовжив свою лекцію про битіє Боже: «Свою лекцию, проведенную с большим подъемом и захватившую внимание слушателей г. Мельников иллюстрировал рядом цитат светских авторов как подтверждающих сущность бытия Божьего, так и отрицающих его. Г-н лектор особенно ярко и живо привел примеры лживости и наглости, к которым прибегают безбожники в своем стремлении уничтожить в душах людей веру в Бога» [22]. Ця цитата показує рівень знань лектора, вміння донести матеріал до аудиторії, а також зацікавленість останньої в тематиці лекції.

7 березня 1944 р. в приміщенні православної місії відбулася місіонерська нарада, присвячена питанням розширення релігійної місіонерської діяльності під час великого посту. На неї були запрошені духовні проповідники, а також релігійні письменники, в т.ч. й Ф.Ю. Мельников [23]. Отже, Місія продовжувала активно працювати і напередодні звільнення Одеси від румунського панування. Так, у середині березня 1944 р. «Одесская газета» анонсувала випуск журналу «Християнська Трансїстрія» російською та румунською мовами, підготовлений культурно-просвітницькою секцією Румунської православної місії, де, окрім інших, містилася стаття Ф.М. Мельникова «Религия и знание» [24]. Місія випускала й полемічні брошури Ф.Ю. Мельникова, де у простій й доступній формі викривалися аргументи «наукового атеїзму» [25], однак виявити їх поки не вдалося.

Отже, в часи румунської окупації старообрядці після атеїстичної політики радянської влади змогли знову відкрито сповідувати своє вірування. Їм було виділено приміщення, яке вони самотужки облаштували під храм. Керував общиною в ці непрості роки священник Авраамій Котомков. В цілому старообрядці Одеси зуміли прилаштуватися до нових умов життя, тільки вимога румунського уряду переходу на новий календарний стиль викликала супротив. Активно працював в Одесі з осені 1943 р. до весни 1944 р. відомий старообрядницький

діяч Ф.Ю. Мельников, який проводив різноманітні лекції, бесіди в місті, отримав можливість видавати власні твори, спрямовані на боротьбу з атеїзмом.

Література

1. Кинка С. Оккупационные газеты как источник по истории Одессы периода 1941-1944 гг // Вісник Одеського Історико-Краєзнавчого Музею. - 2010. – Вип. 9 URL:<http://www.history.odessa.ua/publication9/stat08.htm> (дата звернення: 18.01.2016).
2. Бистра М. Матеріали Державного архіву Одеської області про життя представників науково-педагогічної інтелігенції періоду німецько-румунської окупації (1941–1944 рр.) // Історичні і політологічні дослідження. – 2016. - №1 (59). – С.16-32.
3. Михайлуца М. Православна церква на Півдні України в роки Другої світової війни (1939-1945). – Одеса, 2008.
4. Молва. - 1943. – 9 января.
5. Федорова А.І. Одеські купці-старообрядці (кінець XIX – початок XX ст.) // Інтелігенція і влада. Серія: Історія. – Вип. 34. - Одеса, 2016. – С.72-87.
6. Молва. -1942. – 3 декабря.
7. Дятлова М.В. Послужные списки клира Измаильской епархии по документам 1-12 описей «Мазаракиевского архива» // Современное старообрядчество Молдавии: книжность, традиции, хозяйство. – М., 2016. – С.107.
8. Архив Канцелярии архиепископа Московского и Всея Руси. РГАДА. Фонд 1475. – Московская старообрядческая архиепископия, «Актеон», 2014. - Д.645. – Л.7; Д.647. – Л.157; Д.649. – Л.16, Д.54. – Л.13.URL: http://ruvera.ru/lib/archive_episkop/fond_1475/read (дата звернення: 28.01.2017)
9. Репрессированные священнослужители (по документам Государственного архива Днепропетровской области). – С.7 URL: <http://lestvitsa.dp.ua/sites/default/files/audio/repressirovani/repressirovaniy.pdf>(дата звернення:24.01.2017).
10. Молва. -1943. – 13 октября.
11. Молва. – 1943. – 9 февраля.
12. Молва. - 1943. – 30 марта.
13. Шорников П. Старообрядцы и оккупация. 1941-1944 // СтарообрядцевМолдавииживое слово. - Кишинев, 2003. - С. 78-89.
14. Тимофеев В. Белокриницкая митрополия в годы Второй мировой войны: Освященный собор в г. Яссы, 1943 г. // Культура русских-липован в национальном и международном контексте. - Бухарест, 2013. - Вып.6. – С.455-462.
15. Федорова А.И. Взаимоотношения власти и православной церкви Румынии со старообрядцами Бессарабии (1918-1944 гг.) // Липоване: история и культура русских-старообрядцев. – Одесса, 2013. – Вып.Х. – С.112-113; Смилянская Е.Б., Денисов Н.Г. СтарообрядчествоБессарабии: книжность и певческая культура. – М.,2007. -С.83.
16. Молва. - 1943. – 13 августа.
17. Див. про нього: Федорова А.И. Федор Ефимович Мельников в годы оккупации (1942-1943 гг.) // ПівденьУкраїни: етноісторичний, мовний, культурний та релігійнийвиміри. – Одеса, 2011. – С.348-354; Федорова А. НекоторыеаспектыбиографииФ.Е.Мельникова 1942-1943 гг. (на материалахписемаА.Свистунова) // Липоване: история и культура русских-старообрядцев. – Одесса, 2012. – Вып.IX. – С.115-118; Пригарин А. «Эта группа мыслителей и радетелей отстаивала принципы жест кого сохранения веры». - 26 мая 2014. URL: http://ruvera.ru/articles/gruppa_mysliteleiy_otstaiвала_principy(Дата звернення: 01.02.2017) та ін.
18. Одесская газета. - 1943. – 17 сентября.
19. Одесская газета. - 1943. – 16 сентября.

20. Молва. - 1943. – 14 сентября; Одесская газета - 1943.- 10 октября.
21. Одесса. - 1943. – 14 октября; Одесская газета. - 1943. – 15 октября.
22. Молва. -1944. – 8 февраля; Одесская газета. - 1944. – 24 февраля.
23. Одесская газета. - 1944. – 10 марта.
24. Одесская газета. - 1944. – 15 марта.
25. Грибков И.В. Издательская деятельность Православной Церкви на оккупированных территориях в 1941-1945 гг. // StudiaHumanitatis. - 2013. - № 1. URL: <http://sthum.ru/en/node/42> (дата звернення:19.01.1917).

УДК 347.79(477)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

М.В. ФЕСАН,

асистент,

Одеський національний морський університет

(Україна)

Морський порт є суб'єктом транспортного права. Суб'єктами транспортного права є учасники транспортних відносин. Термін «учасники» розглядається нами у широкому значенні: він охоплює широке коло суб'єктів, які беруть участь у безпосередньому здійсненні транспортної діяльності або організують, сприяють здійсненню такої діяльності чи споживають результати такої діяльності. Відповідно до зазначеного, можна визначити 3 групи суб'єктів, які є учасниками транспортних відносин: (а) суб'єкти транспортної діяльності; (б) суб'єкти, що здійснюють управління та контроль у сфері транспорту (органи управління, контролю, ліцензування, сертифікації тощо); (в) суб'єкти, що є споживачами транспортних послуг та робіт (пасажирів, вантажовідправників, вантажоодержувачів). Поряд із цим зазначимо, що основне коло учасників становлять саме суб'єкти транспортної діяльності, якими є суб'єкти господарювання. Суб'єкти транспортної діяльності – це суб'єкти господарювання, предметом безпосередньої діяльності яких є окремий вид господарської діяльності – транспортна діяльність [1].

Суб'єкти морегосподарської діяльності – це різновид суб'єктів транспортної діяльності, предметом діяльності яких є торговельне мореплавство. Враховуючи різноманітність видів діяльності, які охоплюються терміном «торговельне мореплавство», можна зробити висновок про різний характер діяльності суб'єктів, які працюють у цій сфері. Отже, суб'єкти, предметом діяльності яких є портова діяльність є суб'єктами портової діяльності. До їх числа відноситься морський порт. Морський порт відноситься до таких суб'єктів, діяльність яких пов'язана із безпосереднім здійсненням окремого виду морегосподарської діяльності – портової діяльності і може набувати статусу «власник судна» / «судновласник», оскільки для здійснення портової діяльності використовує судна на різних

ББК 63.5:81.2:86.3 (2Укр)
УДК 94:39:81.2:314.127.7 (477)

Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. Вип. 6 / відп. ред. М. І. Михайлуца. – Херсон: Грінь Д.С., 2017. – 460, [1] с.

Збірка наукових праць присвячена історії Півдня України та Подунав'я у різні періоди та епохи, українській культурі та духовності сусідніх етнокультур, історії православ'я та інших конфесій, міжнародним і міжрегіональним зв'язкам, мовознавству тощо. До збірки увійшли матеріали VI Міжнародної наукової конференції та круглого столу «Декомунізаційні процеси в країнах євро регіону Нижній Дунай: засоби, досвід, наслідки», що відбулися у м. Одеса 28-29 квітня 2017 р.

Видання розраховане на вчених-істориків, краєзнавців, мовознавців, викладачів, студентів і всіх, хто цікавиться історією та духовністю.

Українською мовою
Російською мовою
Румунською мовою
Англійською мовою

Текстовий упорядник – М. Фесан
Коректори – О. Гоголенко, О. Дзинглюк, Т. Кваша.

Здано до набору 03.04.2017 р.
Підписано до друку 05.04.2017 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times Nev Roman. Друк офсетний
Ум.-друк. арк. – 27,50. Ум.-вид. арк. 24,85.
Наклад 110 прим. Замовлення № 3990

Видання та друк: ФОП Грінь Д.С.,
73033, м. Херсон, а/с 15, e-mail: dimg@meta.ua
Свід. ДК № 4094 від 17.06.2011